

ГОДИНА VI.

ПОЗОР ИЩЕ

БРОЈ 31

УРЕЂУЈЕ А. ХАПИЋ

ИЗЛАЗИ СВАГДА О ДАНУ СВАКЕ ПРЕДСТАВЕ НА ПО ТАБАКА. — СТОИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 И. МЕСЕЧИО. — ПРЕТИЛАТА СЕ ИШЉЕ КОРНЕЛУ ЈОВАНОВИЋУ, КОЈИ СЕ ИЗ ЛУБВАНИ ПРЕМА ПОЗОРНИЦУ ПРИМИО ДА РАЗАЦИЉЕ ОВАЈ ЛИСТ.

СВИРКА У ЈУЖНИХ СЛОВЕНА

(ИЗ РАСПРАВЕ ФР. КУХАЧА)

Мислимо, да ће бити многима драго, ако се упознају са садржајем и смером расправе, прве у броју вишњих, које ће нам изнети развитак, садашње вековање и знатност свирке у јужних Словена за друге народе. Често се чује и признаје, да има у Словена, нарочито у јужних, толико драгоценних плодова духа и серца народног, да би требало много више радних умова него што их имамо, па да би све то покупили и оставили, да потоњи векови па том темељу дигну ејане дворове самоникле словенске просвете. Хвала, дакле сваком раднику народном, који не допушта, да време однесе оно, што у нас јоште живи, и што је народ, у сред ломљаве вечне борбе своје за опстанак, као целину неку сачуваша на својим трудима! Голему је и неумрлу заслугу стекао Вук Ст. Караджић, што је онако дивно знао свету и роду па углед изнети народне песме српске. Велика ће хвала бити и г. Фрањи Кухачу, ако буде тако исто знао и успео да звуку словенских гусала, свирку словенску, пронети широм рода и света. А ваља да ће му се наћи премац, који ће му рад оценити. Од свих свирајака јужнословенских гусле су народу нашем најмилије; оне су и најзнатније, јер оне прате јунака за живота његова по горама и долинама, где пролева крв своју за светињу, а оне му славно име предају потоњем нараштају. С тога је и изабрао писац, да о њима про-збори прву реч.

Описујући писац гусле по њиховим саставима, њиховом целом облику и употреби, па на-брајајући њихове врстите: гусле, гега, гуде, егеда, гингара, вијало, — даје нам у многој прилици згоден за то, по каквој ћемо карактеристичној прти упознати значај гусала и гуслара.

Као што се човек тешко растаје од најмилијега свога блага, тако чува и јужни Словенин гусле као око у глави. Будући потлачен где више где мање, има врло мало материјалних добара, те тим милије чува идеалну баштину отаца својих. А нису му само гусле уза срце прирасле, него му је драг и свећеник њихов — гуслар. Уза то мисли писац да су гуслари били некада заточници и вође демократског покрета у народу, подстичући га певом на слободу. Па то остало и дан данас, јер премда им је све више падао вањски сјај, углед и љубав народа оста им увек. Прављење гусала беше некад кућна индустрија, а сада је понајвише занат. Често је видети и врло лепих гусала старинскога кроја. Од таквих се гусала не растаје гуслар ни за живу главу. Гусле новија доба нису од тако лепе и драгоцене грађе, као оне старе, што је између многих других доказ, да европска индустрија, продирући у наше земље, квари народни укус. Гусле живе онде, где живи јоште епика народна, а мухамедански се Словени отуђише и у том од својих дедова, јер они немају гусала. Али су гусле тим милије другим Словенима, јер су им пајдрагоценостија баштина самосталне некад образованости словенске: гусле су им верни друг у свакој радости и свакој незгоди у животу. За то и знаде готово сваки јужни Словен гуслати. Њих се нису стидили ни главари народни, на челу им српски кнез Милош и владика црногорски Петар Петровић Његош, — та како и би, кад оне чувају традицију славних дедоза. Гусле има свака кућа оних крајева, где се још бистар и једар сачувао дух српски: у Црној Гори, Србији, Херцеговини, Босни, Банату, Бачкој, Срему, Бугарској, а и у другим јужнословенским крајевима има их где више, где мање.

Гусле су најоригиналнија свесловенска свирачка справа. Малим преинакама има их и Рус и Пољак и Чех и Бугарин. Оне се употребљују само уз песму, и то озбиљну, мушки. Начин певања за Несловена је необичан, или да лено европски речемо — варварски, јер у нас чуди гуслашар сад онако, како се песма разлегала, док је Словен био још свој у својој кући, а то је било нешто друкчијим начином, него ли по другој Европи, као што то показује писац у два разложена примера. Па будући да је словенски народ најмузикалнији на свету, није се чудити, ако има толико вештака народног свирке, да ретко када зову кога вештаком: „Само просјак може си благо пребројити.“ Ти вештаци поницали су некада из народних школа свирачких и песничких, као они из чешких друштава „литералци“ у почетку 15. века, или немачки „Meistersänger-и“, али су изгинули пред оружаним навалом Турака и унимним насиљем западне Европе. Последња таква школа беше још при свршетку прошлога века у Срему, тако звана „слепачка академија“ у Иригу. Ученици тих школа путоваху некада и ван међа јужнословенских, као што то између других споменика каже песма пољскога песника Мјаковскога од године 1622. и дело „Swiatova roskosz“ и мађарски летописац Тиноди. И сада познаје писац сам гласом много вештака гуслара, од којих некоје и набраја. Ако помислиш, да сваки слепач има свој посебни начин мелодија, то у пркос томе, што су тусле само једно, или двоструне, и гласови њихови малена размака, ипак је голем број мелодија. За пример укајдно је писац две песме: „Краљевић Марко и Анђелија“ и „Слепачку песму“.

Да су тусле прастара својина словенска, кажу нам силне пословице, приповетке и песме народне. Писац их набраја много у свима наречијама словенским.

Многа господа, а богме и многе госпође, токују дана

На послетку описује писац живот сама гуслаша пртама, које дају јасну слику о њему. Гуслаша има или таких, који гуслају само из уметничкога запоса и неодоливе жеље, да си душу, која је дуна успомена славних отаца, те која је и сама осетила јуначки жар, прелију у меке звуке гусле свавилице. Народ се око таква гуслара скупља тим милије, што је овај угледан човек, пак се с тога и не усуђују даривати га новцем, него га само почасте даровима, међу којима је најлепши дар оружје за јунака. А друга врста гуслара су пројаци, слепци названи. Сваки има своја кола, вођу и дете, које назива на њега и на мршаво кљусе, када гуслар са вођом дође у село на збор. Ту се скучију више гуслара са свих страна, те певају „Слепачке песме“, које се зову и „Клањалице“. Кад се сумрак ухвати, иду у крчму, где певају обично „враголасте песме“, често дивна хумора. Тако путују слепци под збором до збора, далеко преко међа свога завичаја, заслужујући си детијима дарова. Зими се већбају код куће ловим песама и мелодијама, или пак учемлађе гусларе уз потгодбу, да ће им ови, за то дати неки део испрошене милостије, толико година, колико је научак трајала. Свака нова згода и свако новојунаштво, дододило се то на врлетима дрногорским или херцеговачким, или на народним митосом, прекријеним пољанама старе Србије, или у долинама Моравским, или у Срему, или у равном Банату, потрзава као муња струне гусала где год живе јужни Словени. За мало времена пева се на Велебиту оно, што се дододило на Балкану или у Црној Гори. Овога душевнога континуитета посреднице су тусле. Река и горе, и кордони свакојаки не могу запречити, да се не осећа, да је један те један онај народ, који има једну песму и једну свирку. Ко ће дакле моћи долети знатност одрећи испитивању гусала, које чувају успомену јунака, „чисту, уз пласиструне блаже?“

(Наставиће се) Си виших крајах и вишију отвориши ћији
ланети ију фокосервије, оји засније, и и
близији везији, љубији очи, онако да ћи се
зочи вишати, дивни овједони и оји ћији. Ој, ој
СЛОВЕНИЈА! (збор љубији заснији
шестогога јављајуши се највећи плајјорни)
ију ланети, и љубији очи, и ојији
имале и ајде ишту прилику, да ћи се испуни жеља, коју за
целој у себи гаје, јер су ноги у најбољем колориту ви
литији оригиналне оних љасоба, чије се лијект гледају
ко сваки дан, држећи их с неким цијеветом у руци, обично

СЛОВЕНИЈА

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.
Вилјем Тел. Драма у петака.
написао Ф. Шилер,
немачки. Приказан 21. маја. о. г.)

у левој. Ја мислим ту да бимогли видити првени горњака, сирјеч Хермана Геслера, зеленог горњака, сирјеч Улрика Руденца, зеленог долњака, сирјеч Валтера Фиршта, а особито маковог горњака баш главом Виљема Тела (обично „шанту“ у фарблу).

Многи „фарбл“, „преферанц“, а особито „Фрише фире“ имао би већи значај, јер би се могла она књига од 32 листа, коју обично картама зовемо, бар знаствено прочити, а и сама представа би имала за ту господу и гостође више интереса, — бого моја, та видити какав красан предео, више вреди, него читати о њему и најљепше описивање. Па ипак је било позорите дosta празно.

Што се тиче представе то морамо рећи, да није баш испада г. г. глумцима и г. г. глумицама са свим за руком. Многи нису били чврсти у својим улогама, а г. Бунић, потен — отмен, био је тако слободан да „импровизира“, и на очиглед мртвом Геслеру и живом Телу, да овог последњег у вечности пресели. Споменућемо само игру г. Ружића, г. Рајковића и мале М. Максимовићеве. Ово троје су били особити и у игри и у појави М.

ПОЗОРИШТЕ

(Народно позориште у Београду). У среду 11. 0. м. представљана су у нашем позоришту два комада, „Шарлатанизам“ од Скриба, и „Мило за драго“ од Рогера, за српску позорницу прeraђено од Косте Трифковића.

Две шаљиве игре, ни првећ дуге ни сасма кратке, но таман као што треба за једно летње вече; два добра комада, оба представљана са пажњом, с вољом и с љубављу, — да, то вам беше пријатно, веома пријатно вече.

Сике Скрибове шаљиве игре познат је нашој публици, те с тога нам није нужно овде га приказати, но ћемо се само обазрети на игру глумаца и глумица у „Шарлатанизму“. Цветић, као синатељ Делмар, беше потпуно на свом месту, беше прави центар! Само бисмо му приметили, да му тек говора беше брз, а иако тај у једној сцени и доста неприродан. Рајковић, новинар Рондон, беше као обично добар, само му орган није за такве улоге. Но изјевма нас је Суботић изненадио као Жермон, јер такога до данас још не видесмо. Своју је улогу скроз схватио, игра му беше округла, прелази одмерени, природни, — једном речју, Суботић је потпуно задовођио. Улога М. Гргурове доста је кратка, а није багре ни благодарна, но ипак г-ђа Мелкурева беше представљана онако, као што треба. Мимогред буди речено, да је то вече први пут изашла пред публику Е. Поповићева у мало већој улоги, и можемо слободно већ сад рећи, да ће имати будућности на нашем позорници. Леп екстеријер, пријатан глас, то је већ тут, но сад само школе и онет школе, па ће моћи за кратко време доћи до бољих и мало дужих улога.

„Мило за драго“, први се пут то вече представљало на овдашњој позорници. Ту шаљиву игру прерадио је с немачког пок. Коста Трифковић, онај даровити писац за ким и данас жале сви искрени пријатељи оба позоришта. „Своје перо посветио је драмској књижевности, а његова дела показују нам често дубоку студију карактера, добро познање света, лак полет и природан хумор. Он нам је у спо-

јим делима износио пред очи људе, какве сваки дан на улици видјамо, са њиховим врлинама и мајама, па баш за то, што је своја дела прено већим делом из живота, изазвала су она у публици увек велико дојадање.“ Тако смо ми пред две године дана, одмах после смрти његове, јавно рекли о раду Трифковићевом, а ономад се и онет о томе ујерисмо. „Мило за драго“ није оригинална шаљива игра, но је по Рогеру прeraђена за српску позорницу, али тако вешто, да би је човек за оригиналну држао, да нема пред собом позоришне цедуље, или да је није на каквој странијој позорници видео.

Цео је комад само-кратка епизода из живота једне младе, лепе и богате удовице. Госпођа је Чолићка велика кокета, а уз то има и својих каприза. Један јој се млад човек удвара, по она се само титра с њиме, и кад је то осетио, а он јој напише писмо и пошиље јој неко цвеће, чија боја карактерише њену љубав. Примивши то, тако се најути, да баци цвеће у лонцима кроз прозор, и нехотице удари једног младог и лепог човека, који је том уликом пролазио. Овај не буде леђ, но се почише горе у стан, где застане саму собарicу, и у општом тону пиште нопчане накнаде од онога, ко му је његов нов цилиндар са свим угњечено. Међу тим се појави удовица Чолићка, која му одмах почути новчану накнаду, но он, очарањ њеном лепотом, не хтеде је примити. Први утисци беху такови, да се он у њу заљуби, а та околност, што се тај дан морао прстеновати са девојком, коју је већ био искретио, присилавала га је, да удовици одмах своју љубав изјави; но по што је сај свој говорнички дар употребио, и кад се већ најда да је успео, зазвони госпођа Чолићка, и заповеди собарicу, да донесе господину чашу хладне воде. Услед тога он отиде, но остави своју посетну карту. Удовица је прочита и на њену велику жалост сад је тек дознала, да је то онај ваљац и чујен адвокат из једне друге вароши, који је и њу у једној парици с усиском застапио. Удовица се поче кајати, а адвокат јој не хтеде остати дужан, него се врати у стан, а удовица се поче извињавати и — његовој се љубави одазивати. У моменту, кад је мислила, да јој је опростно и да је љуби, зазвони адвокат Лазић и зашире за госпођу чашу хладне воде. —

— Жао за срамоту, тим се срвише „Мило за драго.“ То је садржај комада, који је лак, округао и веома зашимљив. Но колико бисмо имали у нашем позорници таких шаљивих и веселих игара, да је још у животу српски Бенедикт!

М. Ђорђевићка, као удовица Чолићка, схватила је врло добро своју улогу, а тако ју је исто и извела. Њен пријатан глас, њена природна мимика, и савршена игра очарала је то нече, целу публику. Д. Лутумерски, адвокат Лазић, одиграо је своју улогу, да се кратко изразимо, са свим вештачким. Буде ли и даље тако напредовао, то ће он бити велика аквизиција за наше позориште. Једини је собарicа требала боља бити, а на име у оној сцени, кад донесе и кад непрестано пукат чашом хладне воде, јер ту се иште више живости.

И оркестар заслужује да га се сестимо. Он нам је после првог комада ваљано одсвирао две красне пјесе. Џ—Џ.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

31. ПРЕДСТАВА.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 25. МАЈА 1877.

Р О М Е О И ЖУЛИЈА

ОСОБЕ:

Ескало, кнез од Вероне	•	Јуришић.
Гроф Парис, кнежев рођак	•	Рајковић.
Монтекић, главе двеју породица,	•	* * *
Капулет, које живе у завади	•	Зорић (позорници).
Ромео, монтекићев син	•	Ружић.
Меркуцио, кнезев рођак и ромеов пријатељ	•	Добриновић.
Бенволио, монтекићев братић и ромеов пријатељ	•	Бошковић.
Тибалто, братић грофице Капулетовице	•	Марковић.
Отац Лаврентије, калуђер из реда светога Фрање	•	С. Рајковић.
Отац Јован, калуђер из реда светога Фрање	•	Бунић.
Валтазар, ромеов слуга	•	Рашић.
Сима, капулетов слуга	•	Бунић.
Грофица Капулетовица	•	Д. Ружињка.
Јулија, капулетова кћи	•	М. Рајковићка.
Дојкиња јулијина	•	Ј. Поповићева.

Грађани из Вероне. Људи, жене, родбина монтекићева и капулетова. Образине, страже, пратња.

Збива се великом у Верони, а почетак петога чина у Мантови.

У суботу 28. маја: „ЧАПА ВОДЕ“. Историјска шаљива игра у 5 чинова, од Е. Скриба.

— Г. С. МАКСИМОВИЋА, некадашњи члан наше позоришне дружине, као гост први пут.

— Г. М. РАЈКОВИЋА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Задру.

гребу, као гости.

Умољавају се нацији поштовани претплатници, да би извадили исплатити своју претплату у

књижари браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.